

Způsob přepisu rozhovoru

- Přepis rozhovoru odevzdávejte v dokumentu MS Word, velikost písma 11, řádkování 1,5, písmo Courier New, zarovnání odstavce: vlevo.
 - Do dokumentu vložte číslování stránek.
 - V přepisu rozhovoru nepoužívejte žádný způsob zvýrazňování textu (ani tučně, ani kurzíva, ani podtrhávání).
 - Na konci přepisu, resp. na konci rozhovoru – mimo přepisovaný text vepište „**konec rozhovoru**“ – vepište mimo přepisovaný text a zvýrazněte tučně - aby bylo možné rozhovor, resp. jeho přepis považovat za úplný.
 - Rozhovor přepisujte **doslovně**, včetně hovorových výrazů.
 - Otázku vždy uveďte iniciálami tazatele – tj. např. PS:... ; odpověď vždy uveďte iniciálami dotazovaného, např. JN:.....
 - Nová otázka bude vždy začínat na novém řádku; nová odpověď bude vždy začínat na novém řádku.
 - Pro vyjádření nedokončené věty používejte tři tečky, tj. např. „No, já nevím,...“.
- nutné je vypnout v menu Nástroje veškeré možnosti funkce Automatické opravy, zejména automatické nahrazování textu při psaní.
- rozhovory přepisujeme celé, i ty části, které se vzdálily od hlavního tématu. Výjimku tvoří pouze promluvy, které nejsou vůbec součástí rozhovoru – např. objednávání nápojů v restauraci, rozhovor s osobou, která omylem vešla do místnosti apod. V těchto případech pouze do závorky popište, čím byl rozhovor přerušen a jak dlouho přerušení trvalo)

!!!! Pro přehrávání digitalizovaného zvuku v počítači doporučuji software Express Scribe, který je výhodný v tom, že umožňuje efektivně pracovat zároveň s přehrávačem a textovým editorem: klávesy pro ovládání přehrávače zůstávají funkční i při aktuálním používání textového editoru (např. klávesa F7 si zachovává funkci zpětného převíjení nahrávky i při práci v textovém editoru MS Word, kde má tato klávesa jinak funkci kontroly pravopisu a gramatiky). Program rovněž poskytuje možnost zpomaleného přehrávání. Software je dostupný zdarma na internetu (viz <http://nch.com.au/scribe/index.html>).

Text přepisovaného rozhovoru vepisujete do spodní části okna, nikoli v samostatně otevřeném okně Wordu - pouze v tom případě totiž můžete bez překlíkávání psát text a současně používat klávesnici k ovládání nahrávky.

záhlaví přepisu bude vypadat takto:

Rozhovor s XY

Rozhovor vedl/a:

Rozhovor přepsal/a:

Datum a místo: (pokud není uvedeno na záznamu, doplním podle protokolu)

značky a zkratky, převzaté z korpusu Dialog 0.1, vytvořeného v Ústavu pro jazyk český AV ČR:

simultánně pronesené úseky
(tzv. overlap):

TH: to já [nevím]

VB: [v té] knize

(tj. překrývající se úseky promluv jsou v hranaté závorce)

hezitační a responzní zvuky:

e e: hm ehm mhm em

krátká pauza

(.)

delší pauza

(..)

dlouhá pauza

(...)

(pozn. – zaznamenávejte tímto způsobem jen výrazné pauzy, které zřetelně přerušily tok hovoru)

nedokončení slova

mon-

úsek pronesený se smíchem
<uhodil>

předpokládaný, ne dobře srozumitelný výraz
(ale)

nesrozumitelný výraz
()

komentář přepisovatele
((směje se))

ukázky přepisu:

výzkum Annette Kuhnové, vzor pro to, jak zaznamenávat činnost, vnější zásahy apod.:

[vstup číšníka, objednávka napojů]

pauzy v promluvě:

[pauza; 2 vteřiny]

VB: [Setting up tape]. I'll just put that beside you. If that's okay. That should be fine. Might try and get it a wee bit less tangled though.

JM: Yeah. [Says something about daughter-in-law; inaudible over crackling of tape].

VB: Oh that's right! [Amused voice].

JM: [Laughs]. [Fell?] over the wires!

VB: Yeah. Oh well, when you're not expecting it.

JM: [Mother-in-law?]. Sorry. Are you fine now?

VB: Yeah, I'm fine. Yeah.

011

JM: Because, [pause; 2 seconds], the one we forgot, last time was, [pause; 2 seconds], Sir Harry Lauder. [Pause; 2 seconds]. Ye see. Aa thought, now, BLINKIN ECK! We can't forget Sir Harry. Can't see he would [inaudible] sort of thing but eh, it passed [inaudible] at that time like, with is walkin stick an is KILTS an that like. So, Aa thought, [pause; 2 seconds], we'd BETTER mention that lad. There's LOTS a things ere. [Pause; 2 seconds]. Well Aa asked eh, Aa asked the wife. Aa said, about film, when Aa said last time that eh, SHE wouldn't know anythin about it. Aa said, [pause; 2 seconds], 'There's no cinemas there NOW, in that area where they live. How did ye, how did YOU go on?' She said, eh, 'Oh they came round with the mobile.'

VB: Ah.

JM: To the eh, parish hall or whatever you'd term it. Must've been like a MAGIC LANTERN show I should think [laughs] in THEM DAYS. [Laughing].

Přepisování slov: základní pravidla

Základní pravidlo pro přepisování slov zní: Co je vysloveno ortoepicky (tj. podle zásad výslovnosti spisovného jazyka), zapisuje se ortograficky (tj. podle platného pravopisu). Jinak řečeno, slova vyslovená standardním způsobem zapisujeme podle pravopisných pravidel, důsledně však zaznamenáváme odchylky od standardní výslovnosti a nespisovné slovní tvary. Následující ukázka je přepisem repliky, která byla proslovena z velké části standardním způsobem, přepisovatel zaznamenal tři odchylky od spisovné normy (zbytečný, teďka, dištancovat):

JK: ... a jenom v případě že se jedná o takhle jaksi prominentní osoby, a zrovna, (..) prominentní řekněme u strany která teďka je, jaksi dominantní, (..) tak se z toho dělá senzace. mně se to zdá skutečně, (..) zbytečný a, (..) ee chtěl bych se, od toho distancovat.

pro zápis slov je vypracován podrobný návod, který můžeme pro náš účel zjednodušit na uvedené základní pravidlo: spisovně vyslovené zapíšeme spisovně, takže zapisujeme:

předpokládala	(nikoli: přetpokládala)	v případě (nikoli: f případě)
zabezpečení	(nikoli: zabespečení)	z toho (nikoli: s toho)
zkazit	(nikoli: skazit)	od toho (nikoli: ot toho)
když	(nikoli: gdyž)	k dalšímu (nikoli: g dalšímu)
nikdo	(nikoli: nigdo)	s blízcími(nikoli: z blížícími)
sběratel	(nikoli: zběratel)	přes den (nikoli: přez den)

výjimka: *Přepisování slov: zápis j-*

Slovní tvary *jsem, jsi, jsme, jste, jsou* se ve standardních projevech většinou vyslovují bez počáteční souhlásky *j-*. Podle našeho pravidla „co je vysloveno ortoepicky, zapisuje se ortograficky“ bychom je měli zapisovat v jejich pravopisné podobě, tj. s hláskou *j-* na počátku slova. Tím bychom však ztratili možnost zachytit v přepisu vzácnou („pečlivou“) výslovnost s počátečním [j-]. Uděláme proto v tomto případě výjimku z pravidla: tvary *jsem, jsi, jsme, jste, jsou* zapíšeme vždy podle toho, jak je mluvčí skutečně vyslovil/a, tj. buď jako *sme, si, sme, ste, sou* (tyto výslovnost převažuje), nebo jako *jsme, jsi, jsme, jste, jsou* (tato výslovnost je spíše vzácná).

Jiným případem jsou slova jako *jdu, jméno, jmenovat* aj., které se standardně vyslovují s počátečním *j-*. Nevyslovení počáteční souhlásky chápeme jako odchylku, zapíšeme proto

podle výslovnosti buď: menování, de o to, nebo (při korektní výslovnosti) jdeme, jméno apod.

Přepisování slov: zápis odchylek

Při zápisu odchylek od standardní výslovnosti vycházíme z pravopisné podoby slova, tzn. neuchylujeme se v těchto případech ke kvazifonetickému přepisu, ale přidržujeme se maximálně možným způsobem pravopisných pravidel a ortografickou podobu slova pouze upravíme v místě, v němž došlo k odchylce. Např. mluvčí JK vyslovil místo standardního „distancovat“ nestandardní podobu „dištancovat“. Odchylna se týkala pouze hlásky -š-, vyjdeme tedy z pravopisné podoby „distancovat“ a v zápisu nahradíme pouze hlásku -s- hláskou -š-: zapíšeme dištancovat (nikoli: dyštancovat). Obdobně zapíšeme:

bezpečnej (nikoli: bespečnej)

demogracie (nikoli: demogracije)

vietnamskej (nikoli: vjetnamskej)

Pravidlo, které se zde uplatňuje, můžeme zformulovat takto: Zápis odchylky realizujeme minimální úpravou slova za maximálního přidržení se pravopisu.

Přepisování slov: zápis redukované výslovnosti

Všímáme si různých druhů redukované výslovnosti, např. různého vypouštění hlásek nebo celých slabik. Typické příklady jsou tyto:

dobře eště dvě kila a dete z pořadu

peníze pudou jinam
ministra vnitra kerý řekne
dyť vy taky chcete
protože dycky
dyby
skutečně uplácal někýho panáčka

Přepisování slov: zápis protetického v-

Vysloví-li mluvčí nějaký výraz s tzv. protetickým v-, neopomeneme to zaznamenat. Např.:

že to podstatný drama se vodehrává vopravdu v tý hudbě

3.1.17. Přepisování slov: zápis zkratek

Zkratky zapisujeme podle toho, jak mluvčí zkratku skutečně vyslovil/a. Za přepis zkratky vždy připojujeme do dvojitých kulatých závorek její náležitou písemnou podobu uvozenou slovem *míněno*. Tímto jednoduchým opatřením pomůžeme uživateli, aby zkratky v transkriptu snadno našel.

Pokud mluvčí zkratku hláskuje, zapíšeme jednotlivé hlásky tímto způsobem (mezi jednotlivými „hláskami“ neděláme mezeru):

kádéúčeesel ((míněno KDU-ČSL)) úesá ((míněno USA))

ódées ((míněno ODS)) ípébé ((míněno IPB))

čeesesdé ((míněno ČSSD)) ívévéem ((míněno IVVM))

Mluvčí však může zkratku hláskovat i jiným způsobem: místo [em] vysloví pouhé [m]. V tomto případě zapíšeme (opět bez mezer mezi hláskami):

výročí snp ((míněno SNP))

psali v mf dnes ((míněno MF Dnes))

Pokud mluvčí zkratku nehláskuje, ale vysloví jako běžné slovo, pak zapíšeme:

dozorčí rada čezu ((míněno ČEZ))

system árés, ((míněno ARES))

na amu ((míněno AMU))

v zušce ((míněno ZUŠ))

Přepisování slov: zápis cizích slov a cizích vlastních jmen

K běžným cizím slovům jako *gestikulovat*, *kvantifikovat*, *monarchie*, *juniorský*, *nacionalismus* přistupujeme jako k slovům českým, tzn. zapisujeme je ortograficky (tj. nikoli: „kvantifykovat“, „monarchije“, ale *kvantifikovat*, *monarchie* atd.), pokud byla vyslovena ortoepicky.

Cizí slova, jejichž pravopisná podoba je značně odlišná od zvukové podoby, přepisujeme přibližně tak, jak byla vyslovena. Pokud usoudíme, že zapsaný tvar by mohl působit obtíže při porozumění, můžeme za přepis připojit do dvojitých kulatých závorek jeho správnou písemnou podobu uvozenou slovem *míněno*. K tomuto řešení se ale uchylujeme jen výjimečně. Např.:

samít ((míněno summit))

nouhau ((míněno know-how))

Cizí vlastní jména zapisujeme vždy tak, jak byla vyslovena; do dvojitých kulatých závorek pak vždy uvedeme správnou psanou podobu jména. Např.:

kanál la manč ((míněno La Manche))

pan salcman ((míněno Salzman))

pan edmund štojbr ((míněno Stoiber))

s kancléřem šislem, ((míněno Schüsselem))

hery trumen. ((míněno Harry Truman))

že to bude prody ((míněno Prodi))

K ověření správné písemné podoby, kterou uvádíme v závorkách, použijeme slovníky, lexikony nebo internetové zdroje. Je rovněž důležité, aby počet slov v závorce za slovem míněno odpovídal počtu slov před závorkou, ke kterým se slova v závorce vztahují (zapišeme proto la manč nikoli: lamanč).

Přepisování slov: zápis nedokončeného slova

Nedokončení slova v důsledku přerušení, přeroknutí, zakotání se apod. naznačujeme spojovníkem:

e víte všechna ta opatření vedou k maximální mini- e vede vedou k minimalizaci. toho ohrožení.

nikdo vám nevydezinfinkuje myš která pre- přebíhá hranici.

Spojovník v přepisu používáme pouze pro zápis nedokončení slova, nikoli pro nedokončení věty, vazby, opakování slov apod. Tyto ostatní případy zapišeme vždy tak, jak se v mluveném projevu vyskytly, neopatřujeme je žádnou značkou, např.:

zákaz pohybu pracovních zákaz práce v rakousku

tak v každém případě je to je to ekonomka

motivace byla tehdy trochu trochu jiná

Přepisování slov: zápis obtížně srozumitelného či nesrozumitelného slova

Špatně srozumitelný výraz nebo špatně srozumitelnou pasáž vepíšeme do jednoduchých kulatých závorek:

to mám nejhorší období (todlento)

ta nezaměstnanost (narostla)

Zcela nesrozumitelné místo v promluvě zapíšeme pomocí prázdných kulatých závorek; počet mezer v závorce by měl naznačovat, jak byla nesrozumitelná pasáž přibližně dlouhá, např.:

špatné pohledávky s padesátiprocentním ()

Přepisování slov: zápis číslovek

Číslovky zapisujeme vždy pomocí slov, nikdy nepoužíváme k zápisu číslice. Při zápisu složeného číslovkového výrazu postupujeme běžným způsobem, tj. zapisujeme každou číslovku zvlášť, např.:

v celkové hodnotě čtyry miliony tři sta patnáct tisíc korun

Záznam neverbálních hlasových projevů

Mluvený projev často doprovázejí různé hlasové projevy mluvčích, které nemají verbální charakter. Máme na mysli různé hezitační zvuky (tj. případy, kdy mluvčí prokládá svou řeč zvuky jako *e*, *ee*, *eh*, *ehm*, *em* apod.) a responzní zvuky (tj. případy, kdy posluchač reaguje na partnerovu řeč zvuky jako *hm*, *mhm*, *ehe* aj.). Všechny tyto zvuky systematicky

zaznamenáváme. Vybíráme při tom z těchto možností zápisu: e, ee, eee, eh, ehm, em, hm, mhm, ehe, e-e. Z nabízených možností vybereme tu, která se nejvíce přibližuje přepisovanému zvuku. Př.:

VF: tak ee já nevím jesi někomu, leží na srdci, blaho káesčéem, ((míněno KSČM)) myslim (s-) spíše ne, (.) ale, ee já bych se chtěl vrátit e trochu do historie, já myslim že jeden slučovací sjezd tady už byl, ee že nemá smysl opakovat, ee historii, a že je mnohem důležitější aby: vedle sebe existovala: jak sociální demokracie která je historickou stranou, tak i káesčéem, ((míněno KSČM)) a: sem přesvědčen, že: jakékoliv úvahy momentálně, o povolební situaci, to je trošičku o dělení, kůže medvěda, který běhá po lese, já bych to nechal na tom jak se ee jak ee rozhodnou voliči, a ee k námitce pana, ee em kolegy nečase, jenom tolik,

PN: hm

VF: že, ee já nerozděluji, ee demokraty ee na ty kteří sou, ee ...

Pro zaznamenání povzdachu, smíchu, zakašlání, hlasitého nádechu/výdechu apod. slouží tzv. komentář přepisovatele (text v dvojítech kulatých závorkách), který vkládáme do přepisu na příslušném místě. Pro záznam zvuků vybíráme z těchto možností zápisu: ((smích)), ((pousmání)), ((zakašlání)), ((odkašlání)), ((povzdech)), ((mlasknutí)), ((nádech)), ((výdech)). Př.:

JB: nezaměstnanost za čtyři roky vzrostla o padesát procent, e v české republice je nyní více než čtyři sta padesát tisíc nezaměstnaných, ((nádech)) co s tím. jak by chtěla káesčéem ((míněno KSČM)) nezaměstnanost snížit.

VF: tak ((pousmání)) pro nás je:, ee práce, nebo právo na práci jedním ze základních lidských práv, protože bez ee

Pokud nějaký zvuk nelze připsat přímo některému z účastníků rozhovoru/diskuse, umístíme komentář s popisem zvuku na samostatný řádek, to se týká např. smíchu publika; v tomto případě zapíšeme na zvláštní řádek: ((smích publika)).

Formu komentáře můžeme v zásadě použít vždy, když cítíme potřebu zaznamenat nějaký komunikačně významný jev, pro který neexistuje transkripční značka. Za komunikačně významný jev považujeme takové projevy mluvčích, jejichž nezaznamenání by mohlo čtenáře transkriptu přivést ke zkreslené interpretaci. Komentář používáme výjimečně, nepřetěžujeme transkript vlastními (subjektivními) interpretacemi.

Kontrola přepisu podle zvukové nahrávky

Vypracováním první verze přepisu proces zhotovování transkriptu nekončí. Neméně důležitou fází je kontrola přepisu podle zvukového záznamu. Cílem kontroly je odstranit co nejvíce nepřesností, které vznikly při prvotním přepisu. Při kontrole postupujeme tak, že pečlivě porovnáváme audionahrávku daného pořadu s vyhotoveným přepisem. Tímto způsobem projdeme celý přepis. Pracujeme se stejnými médii (audiokazeta či digitalizovaná nahrávka) i technickými nástroji (magnetofon či počítač) jako při vlastním přepisování.

Při kontrole si všímáme především, zda v transkriptu:

- nechybí slovo,
- nechybí replika,
- nejsou slova přehozená (zda odpovídá pořadí přeepsaných slov),
- je správně zachyceno simultánní mluvení (překryvy replik),
- jsou správně zachyceny pauzy a zdůraznění,
- je správně zachycena intonace.

V prvotních prepisech se projevují ve větší či menší míře následující tendence, jejichž náprava je při revizi žádoucí:

- pospisovňování („opravování“) slyšených nespisovných tvarů (svou roli zde mohla sehrát nevypnutá funkce textového editoru Automatické opravy, např. automatické nahrazování *bysme* za *bychom*),
- nezaznamenávání dloužení hlásek (samohlásek i souhlásek),
- nezaznamenávání hezitačních zvuků,
- nezaznamenávání responzních zvuků (zejména během delší promluvy druhého mluvčího),
- nezaznamenávání překrývajících se úseků replik (resp. jejich zapisování v podobě, jako by se nepřekrývaly a šly za sebou),
- používání tabulátoru (místo mezeru) při zarovnávání překrývajících se úseků replik,
- mechanické umístování čárek, teček a otazníků na hranice syntaktických celků (bez ohledu na intonační průběh),
- přetěžování transkriptu intonačními značkami a značkami pro pauzy a zdůraznění,
- přetěžování transkriptu komentáři.

Na závěr této části bychom chtěli zvlášť upozornit na jednu chybu: používání komentáře ((míněno...)) se týká pouze zkratk, cizích vlastních jmen a v některých případech i cizích slov, n i k d y tímto komentářem nedoprovázíme nestandardně vyslovená česká slova.